

MOCENSKÉ ZÁSADY DO PRÁVNÍ VĚDY V ANTICKÉM ŘÍMĚ

RADEK ČERNOCH

Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Brno, Česká republika.

Abstract in original language

Tento příspěvek se zabývá mocenskými zásahy do právní vědy v antickém Římě. První část popisuje pět z těchto zásahů (*ius responendi*, citační zákony Constantina Velikého z let 321 a 327 a Theodosia II. s Valentinianem III. z roku 426, Iustinianskou kodifikací). Druhá část se snaží analyzovat okolnosti vydání zmíněných předpisů a zhodnotit jejich dopad na právní vědu jak v době vydání, tak z dnešního pohledu.

Key words in original language

Dobrá zdání (*responsa prudentium*), Citační zákony, Iustinianská kodifikace.

Abstract

Present paper analyzes public interferences into legal science in ancient Rome. The first part describes five of these interferences (*Responsa prudentium*, Quotation Laws by Constantine the Great from 321 and 327 and Theodosius II with Valentinian III from 426, Codification of Justinian). The latter part tries to examine the circumstances of their publishing and to assess their impact on legal science both in the time of publishing and from today's point of view.

Key words

Answers of Jurists (*responsa prudentium*), Codification of Justinian, Quotation Laws.

1. ÚVOD

Římské právo je ceněno z mnoha důvodů. Jeho vysoká úroveň je dána mimo jiné i specifickou strukturou, kdy poměrně rigidní *ius civile* je *iure honorario* přizpůsobováno potřebám praktického života, výsledkem čehož je precizní rozložení práv a povinností mezi zúčastněnými subjekty, snažící se zohlednit principy spravedlnosti (*aequitas*) vždy s přihlédnutím k detailům jednotlivých případů. Tohoto výsledku mohlo být dosaženo především díky vysoké kvalitě právníků, jež se podíleli na tvorbě a aplikaci práva.

Tak jako je tomu snad v každé oblasti lidské činnosti, docházelo i v oblasti právní vědy k mocenským zásahům ze strany státu. V tomto příspěvku se pokusím stručně analyzovat nejvýraznější z nich a následně posoudit, zda lze tyto mocenské ingerence hodnotit jakožto přínosné, případně za jakých podmínek.

Jak bylo řečeno, vůdčí silou vývoje bylo z dvojice *ius civile* – *ius honorarium* to druhé. Dochází tak k podstatným změnám snad ve všech oblastech soukromého práva, namátkou zmiňme pojmy jako *actio Publiciana in rem*, *bonorum possessio*, *dolus*, *vis ac metus* či *contractus innominati*. Ve všech těchto případech *praetor* poskytuje procesní prostředky k vynucení práv v případech, kdy by dle civilního práva dotyčná strana ve sporu neměla naději na úspěch. Zde však stále hovoříme o právní praxi, jejíž vývoj je paralyzován *edicto perpetuo Hadriani*.¹

Na výsluní se naopak ve stejné době dostává právní věda. Tato je reprezentována především dvěma školami, Proculiány (M. Antistius Labeo, Sempronius Proculus, Iuventius Celsus et al.) a Sabiniány (Ateius Capito, Massurius Sabinus, C. Cassius Longinus, Iavolenus Priscus, Salvius Iulianus – *conditor edicti perpetui Hadriani*, Gaius, et al.), o jejichž přínosu, jakož i rozdílných názorech na řešení různých případů je pojednáno na četných místech v pramenech i literatuře.² Ohniskem zájmu římské právní vědy byly vždy praktické otázky, pročež jména nejslavnějších právníků máme často spojena s konkrétním sporem. Právě неотřelý způsob řešení konkrétního sporu vypovídá nejvíce o vysoké kvalitě zúčastněných právníků, neboť dané pravidlo nejenže bylo následováno, nýbrž je mnohdy nazýváno po svém původci (*regula Catoniana*,³ *cautio Muciana*).⁴ Činnost právníků byla zaměřena hlavně na praxi, v literární tvorbě jsou pak nejvíce zastoupeny komentáře, příručky pro praxi⁵ či učebnice, přičemž autor mnohdy není znám, případně jsou poznatky o něm dosti kusé, jako je tomu v případě již zmíněného Gaia.⁶ Objevují se i pokusy zvýšit autoritu nějakého díla předstíráním autorství slavného právníka, čehož příkladem jsou *Sententiae Pauli*.⁷ V obecné rovině je

¹ VANČURA, Josef. *Úvod do studia soukromého práva římského. Díl I + II*. Praha : Nákladem vlastním, 1923. s. 25.

² *Ibidem*. s. 28.

³ Patrně M. Porcius Cato Licinianus. Platnost odkazu se neposuzuje dle okamžiku smrti zůstavitele, ale dle okamžiku pořízení testamentu, ledaže je dána suspensivní podmínka či lhůta. BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vyd. Praha : Academia, 1994. s. 232.

⁴ Q. Mucius Scaevola Pontifex. Negativní podmínka v odkazu či testamentu se považuje za splněnou, zaváže-li se dědic v případě jejího porušení vydat předmět odkazu či pozůstalost osobě jinak oprávněné. *Ibidem*. s. 56.

⁵ SOMMER, Otakar. *Prameny soukromého práva římského*. Nezm. otisk 2. přeprac. vyd. Praha : Melantrich, 1945. s. 89.

⁶ GAIUS. *Institutionum commentarii quattuor*. Přeložil Jaromír Kincl. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Přetisk prvního vyd. Brno : MU, 1999. s. 7.

⁷ KINCL, Jaromír – URFUS, Valentin – SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha : C. H. Beck, 1995. s. 36.

tak za republiky i za principátu dána svoboda vědecké tvorby, třebaže v bouřlivých dobách je tato *via facti* narušována, jak nám ukazuje násilná smrt Papiniana a Ulpiana.⁸

2. JEDNOTLIVÉ ZÁSAHY

K prvnímu mocenskému zásahu dochází již v době Octaviana Augusta, když tento vyznamenal přední právníky možností udílet dobrá zdání z pověření císaře⁹ (*ius responendi ex auctoritate principis*). Třebaže na první pohled tento krok mohl dodat více váhy mínění kvalitnějších právníků, koneckonců stále mluvíme o době vrcholného rozmachu římského práva, postupem času je takto omezována argumentační síla děl právníků ostatních, třeba i v dané problematice lepší. Patrně tak již zde lze vidět jeden z prvních předpokladů budoucího úpadku římské právní vědy.¹⁰ Za Hadriana se shodná mínění privilegovaných právníků stávají pramenem práva (*responsa prudentium*). Jindy právně nezávazné mínění právníků tak díky sankcionování státem nabývají normativní povahy.¹¹

⁸ *Ibidem*. s. 32.

⁹ D 1, 2, 2, 49 Pomponius l.S. enchir.

*Et, ut obiter sciamus, ante tempora augusti publice respondendi ius non a principibus dabatur, sed qui fiduciam studiorum suorum habebant, consulentibus respondebant: neque responsa utique signata dabant, sed plerumque iudicibus ipsi scribebant, aut testabantur qui illos consulebant. primus divus augustus, ut maior iuris auctoritas haberetur, **constituit, ut ex auctoritate eius responderent**: et ex illo tempore peti hoc pro beneficio coepit. Et ideo optimus princeps hadrianus, cum ab eo viri praetorii peterent, ut sibi liceret respondere, rescripsit eis hoc non peti, sed praestari solere et ideo, si quis fiduciam sui haberet, delectari se populo ad respondendum se praepararet.*

A, jak mimochodem víme, před časem Augustovým veřejně udílet dobrá zdání právo nebylo principem dáváno, ale kdož sebevědomí učenosti své měli, byvše dotazováni odpovídali: a ne dobrá zdání jakkoliv zapečetěná dávali, nýbrž většinou soudcům sami psávali, nebo svědčili těm kteří je žádali o radu. První božský Augustus, aby větší práva autorita byla, ustanovil, aby z pověření jeho odpovídali: a od toho času být považováno toto za vyznamenání počalo. A proto nejlepší císař Hadrianus, když od něj muži praetorianští požadovali, aby jim dovolil udílet dobrá zdání, odepsal jim toto nemůže být žádáno, nýbrž být projevováno bývá zvykem a proto, jestliže kdo sebevědomí své měl by, měl by být potěšen že lidu k udílení dobrých zdání připravil by se. (překlad a zvýraznění autor)

Není-li uvedeno jinak, jsou fragmenty citovány dle: IVS ROMANVM [online]. [cit. 2011-11-06]. Dostupné z: <<http://thelatinlibrary.com/ius.html>>.

¹⁰ VANČURA, Josef. *Op. cit.* s. 31

¹¹ Gai Inst. 1, 7

Responsa prudentium sunt sententiae et opiniones eorum, quibus permissum est iura condere. Quorum omnium si in unum sententiae concurrunt, id quod

V islámském právu má podobnou povahu *fatwa*.¹² Na první pohled může tato konstrukce působit zvláště, nicméně s podobnou konstrukcí se setkáváme v případě soudních znalců, třebaže v jejich případě nejde o otázky právní, nýbrž skutkové – soud se v dané otázce nedostatečně orientuje, a shodnou-li se znalci na nějakém závěru, jen těžko si lze představit, že by tento mohl být nějak zvrácen, s jistou licencí tak *id quod ita sentiunt, legis vicem optinet*.

K oslabení pozice právní vědy vedlo rovněž zavedení *cognitionis extra ordinem* a s tím související odstranění formulového procesu, rozděleného na stadia *in iure* a *apud iudicem*.¹³ K přímému legislativnímu omezení právní vědy však dochází teprve za Constantina Velikého, jenž roku 321 zakázal používání spisu *Notae*, tedy poznámek k dílu Papinianovu.¹⁴ Lze předpokládat, že

ita sentiunt, legis vicem optinet; si vero dissentiunt, iudici licet quam velit sententiam sequi; idque rescripto divi Hadriani significatur. (zvýraznění autor)

Dobrá zdání právníků (*responsa*) jsou výroky a názory těch, kterým bylo dáno povolení vytvářet právní pravidla. Jestliže výroky jich všech jsou jednotné, nabývá to, na čem se shodují, sílu zákona. Jestliže se však neshodují, má soudce volnost, řídit se tím výrokem, kterým chce; a to je stanoveno v reskriptu božského Hadriana.

Gai Inst. citovány dle: GAIUS. *Op. cit.*

¹² *Fatwa is a traditional institution in Islamic law and presents an answer to a real or hypothetical inquiry, oftentimes related to the interpretation of religious texts in the light of contemporary conditions. It is addressed from a petitioner (mustafī) to a religious and legal authority (muftī). Essentially, fatwa is not legally binding, unless sanctioned by the State and its persuasive power is therefore based primarily on the authority of the muftī who issued it.*

Fatwa je tradičním institutem islámského práva a představuje odpověď na skutečný či hypotetický dotaz, často se vztahující k interpretaci náboženského textu ve světle současných podmínek. Je adresován žadatelem (*mustafī*) náboženské a právní autoritě (*muftī*). Principiálně, *fatwa* není právně závazná, ledaže je sankcionována státem, a její přesvědčovací síla je proto založena především na autoritě znalce, jenž ji vydal. (překlad a zvýraznění autor)

Citováno dle: ŠISLER, Vít. European Courts' Authority Contested? The Case of Marriage and Divorce Fatwas On-line. *Masaryk University Journal of Law and Technology*. Vol. 3, No. 1, 2009. p. 53.

¹³ BLAHO, Peter. Právo „tribunálu mrtvých“. Marginálie o zákone Teodósia II. a Valentiniána III (C. Th. 1, 4, 3). In *Pocta prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc., k 65. narizeninám*. Praha : Karolinum, 1995. s. 42.

¹⁴ CTh.1, 4, 1 Imp. constantinus a. ad maximum praefectum urbi.

Perpetuas prudentium contentiones eruere cupientes ulpiani ac pauli in papinianum notas, qui, dum ingenii laudem sectantur, non tam corrigere

když Constantin viděl úpadek právní vědy, používající místo původních děl jen jakési zjednodušující výtahy, snažil se právě tímto způsobem přimět právníky přímo ke studiu autentických textů Papiniana. Roku 327 se Constantin snažil prospět právní vědě tím, že rozptýlí pochyby ohledně pravosti děl Paulových, *Sententias Pauli* v to počítaje, pročež autoritativně potvrdil jejich platnost.¹⁵ Zde se zřetelně ukazuje, jak nešťastný prostředek zvolil, když zákonem potvrdil jejich platnost, neboť takto došlo i k potvrzení platnosti *Sententiarum Pauli*, tedy díla podvrženého.¹⁶

V Římě, podobně jako je tomu dnes, rozhodovala mnohé spory kolektivní tělesa, většinou zvané poroty či senáty. Požadavky na výběr členů byly a jsou v různých případech různé, alespoň jednu vlastnost však měly a mají společnou – aby byl porotce či senátor naživu. Výjimkou je „senát mrtvých“, zakotvený roku 426 citačním zákonem Theodosia II. a Valentiniana III. Tento zákon šel mnohem dál než zákony Constantina Velikého, v nichž bylo zakázáno používat pouze dílo jediné (*Notae*), zde došlo k zákazu používat díla všech právníků vyjma pětice Papinianus, Paulus, Gaius, Ulpianus a Modestinus. Citační zákon stanovil i další výkladová pravidla pro případ rozporů v mínění zmíněné pětice. Nevážila se tedy přesvědčivost argumentů, ale prostý počet stoupců toho či onoho názoru. Nepřevážil-li počet zastánců jednoho názoru nad druhým, opět se nehodnotila přesvědčivost argumentů, nýbrž za pravdivé bylo prohlášeno mínění Papinianovo, poněvadž byl považován za muže nejvýtečnejšího nadání (*vir excellentis ingenii*). Jen nevyjádřil-li se Papinianus, bylo soudci povoleno vybrat při rovnosti hlasů řešení nejpřesvědčivější (*quod sequi debeat, eligat*). V tomto citačním

eum, quam depravare maluerunt, aboleri praecipimus. dat. iiii k. oct. crispo et constantino cons.

Neustálé znalců spory ukončit chtějící, Ulpianovy a Paulovy poznámky k Papinianovi, kteří, zatímco chválu sledují, ne tak opravit jej, jako pokazit spíše chtěli, aby byly zahlazeny nařizujeme. (překlad a zvýraznění autor)

¹⁵ CTh.1, 4, 2 Idem a. ad maximum praefectum praetorio.

Universa, quae scriptura pauli continentur, recepta auctoritate firmanda sunt et omni veneratione celebranda. ideoque sententiarum libros plenissima luce et perfectissima elocutione et iustissima iuris ratione succinctos in iudiciis prolatis valere minime dubitatur. dat. v k. oct. treviris constantio et maximo cons.

Veškerá (pravidla), jež ve spisech Paulových jsou obsažena, z přijaté autority posílena byla a se vši vážností mají být oslavována. A proto (že) *Sententias* knihy nejvyšší jasností a dokonalou výřečností a nejspravedlivějšího práva duchem opatřené v rozsudcích vynesené platí, nejméně pochybuje se.

(překlad a zvýraznění autor)

¹⁶ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. opr. vyd. Praha : J. Otto, s. 58.

zákoně pak byla znovu potvrzena platnost *Sententiarum Pauli*.¹⁷ Zmíněná pravidla naznačují, že úpadek římské právní vědy musel již ve velmi pokročilém stádiu, jelikož lze předpokládat, že se v tomto případě jedná o jisté smíření s neschopností právníků orientovat se v právním řádu a porozumět složité právní argumentaci, pročež dochází k volbě menšího zla. Než aby byla snaha studovat díla všemožných právníků, a to pravděpodobně na nevalné úrovni, nebylo lepší vybrat alespoň pětici nejlepších, alespoň dle tehdejšího mínění?

Ještě výrazněji byla právní věda omezena za Iustiniana. Již roku 529 bylo ediktem zakázáno „v Athénách komukoliv vyučovat filozofii a vykládat zákony“.¹⁸ Jedinou osobou oprávněnou k výkladu zákonů se totiž stává císař. Rovněž bylo *Constitutione Tanta* z roku 533¹⁹

¹⁷ CTh. 1, 4, 3 Impp. theodos. et valentin. aa. ad senatum urbis romae. post alia:

Papiniani, pauli, gaii, ulpiani atque modestini scripta universa firmamus ita, ut gaium quae paulum, ulpianum et cunctos comitetur auctoritas, lectionesque ex omni eius opere recitentur. eorum quoque scientiam, quorum tractatus atque sententias praedicti omnes suis operibus miscuerunt, ratam esse censemus, ut scaevolae, sabini, iuliani atque marcelli, omniumque, quos illi celebrarunt, si tamen eorum libri, propter antiquitatis incertum, codicum collatione firmentur. ubi autem diversae sententiae proferuntur, potior numerus vincat auctorum, vel, si numerus aequalis sit, eius partis praecedat auctoritas, in qua excellentis ingenii vir papinianus emineat, qui, ut singulos vincit, ita cedit duobus. notas etiam pauli atque ulpiani in papiniani corpus factas, sicut dudum statutum est, praecipimus infirmari. ubi autem pares eorum sententiae recitantur, quorum par censetur auctoritas, quod sequi debeat, eligat moderatio iudicantis. pauli quoque sententias semper valere praecipimus etc. dat. viii. id. nov. ravenna, dd. nn. theodos. xii. et valentin. ii. aa. coss.

Papiniana, Paula, Gaia, Ulpiana i Modestina spisy veškeré potvrzujeme tak, aby které (spisy) Gaia, Paula, Ulpiana a veškeré doprovází autorita a četba ze všech jejich děl ať jsou citováni. Těch také znalost, jichž spisy i mínění zmíněných všech svých děl shodovaly se, za správné považujeme, aby Scaevoly, Sabina, Iuliana i Marcella, a všech, které tito oslavují, jestliže však jejich knihy, kvůli starobylosti nejisté, spisů přirovnáním byly by potvrzeny. Kde však rozdílná mínění jsou uvedena, silnější počet ať vítězí autorů, nebo, jestliže počet stejný byl by, té strany ať převáží autorita, v níž nejvýtečnějšího nadání muž Papianus vyčníval by, který, ať jednotlivce poráží, tak dvěma ustupuje. Kde však (počtem) rovná mínění těch jsou citována, jimž rovná je prisuzována autorita, jaké (mínění) mělo by být následováno, volí řízení posuzující. Paulovy také *Sententias* vždy platit přikazujeme atd. (překlad a zvýraznění autor)

¹⁸ ἐν Ἀθήναις μηδένα διδάσκειν φιλοσοφίαν μήτε νόμιμα ἐξηγεῖσθαι. *En Athénais médena didaskein filosofián méte nomima exégeisthai*. CANFORA, Luciano. *Storia della letteratura greca*. Přeložila Dagmar Bartoňková et al. *Dějiny řecké literatury*. 3. revid. a doplň. vyd. Praha : Koniasch Latin Press, 2009. s. 688.

¹⁹ HEYROVSKÝ, Leopold. *Op. cit.* s. 81.

zakázáno komentovat Iustinianskou kodifikaci nebo srovnávat jednotlivé pasáže se zněním originálních textů.²⁰ K těmto zásahům dochází na pozadí ne zcela úspěšné snahy získat zpět západní část říše, a to nejen vojensky, nýbrž i právně.²¹ Uvážíme-li těžkosti, které

²⁰ Const. Tanta § 21

*Hoc autem quod et ab initio nobis visum est, cum hoc opus fieri deo adnuente mandabamus, tempestivum nobis videtur et in praesenti sancire, ut nemo neque eorum, qui in praesenti iuris peritiam habent, nec qui postea fuerint audeat **commentarios** isdem legibus **adnectere**: nisi tantum si velit eas in Graecam vocem transformare sub eodem ordine eaque consequentia, sub qua voces Romanae positae sunt [hoc quod Graeci κατά πόδα dicunt], et si qui forsitan per titulorum suptilitatem adnotare maluerint et ea quae παράπτια nuncupantur componere. alias autem **legum interpretationes**, immo magis perversiones eos iactare **non concedimus**, ne verbositas eorum aliquid legibus nostris adferat ex confusione dedecus. quod et in antiquis edicti perpetui commentatoribus factum est, qui opus moderate confectum huc atque illuc in diversas sententias producentes in infinitum detraxerunt, ut paene omnem Romanam sanctionem esse confusam. quos si passi non sumus, quemadmodum posteritatis admittatur vana discordia? si quid autem tale facere ausi fuerint, ipsi quidem falsitatis rei constituentur, volumina autem eorum omnimodo corrumpentur. si quid vero, ut supra dictum est, ambiguum fuerit visum, hoc ad imperiale culmen per iudices referatur et ex **auctoritate augusta** manifestetur, cui soli concessum est **leges et condere et interpretari**. (zvýraznění autor)*

Avšak zdá se nám, že i v tomto okamžiku je vhodné ustanovit to, co se nám zdálo vhodné ustanovit už od začátku, kdy jsme nařizovali, aby se s pomocí Boží vytvořilo toto dílo: totiž , aby se nikdo neopovážil, ani z těch, kteří v současné době ovládají právní znalost, ani z těch, kteří přijdou po nich, připojovat k těmto právním pravidlům komentáře: něco jiného by bylo, kdyby je někdo chtěl přeložit do řeckého znění v tom stejném uspořádání a v tom stejném pořadí, v jakém byla uzákoněna i v latinském znění (to, co Řekové nazývají „kata poda“, i pokud by si snad někteří raději chtěli kvůli podrobnějšímu obsahu titulů učinit k nim poznámku a vytvořit to, co se nazývá „paratitla“. Avšak nedovolujeme, aby se vystavovaly jinými výklady, mnohem lépe řečeno překrouceními a aby jejich mnohomluvnost zneuctila zmateností naše právní pravidla. Neboť právě to učinili staří komentátoři (Hadrianova) věčného ediktu, kteří k rozvázně vytvořenému dílu stále připojovali na tom i onom místě svoje rozdílné názory a roztáhli ho do nekonečna tak, že téměř celý římský právní řád se dostal do chaosu. A jestliže jsme je dále nemohli strpět, jak bychom mohli v budoucnosti připustit ten samý planý svár? Avšak pokud by se něco takového někdo odvážil učinit, sám se obžaluje z falšování listiny, avšak jeho spisy se v každém případě zničí. Naproti tomu, pokud by se něco, jak bylo dříve řečeno (§ 18), zdálo být sporné, potom necht' se to předloží prostřednictvím soudců císařské svrchovanosti a necht' se to objasní z císařské moci, již jedině bylo dovoleno právo tvořit a vykládat.

Citováno dle BLAHO, Peter – VAŇKOVÁ, Jarmila. *Corpus iuris civilis. Digesta. Tomus I.* Bratislava : Eurokódex, 2008. s. 49. Překlad vychází ze slovenského překladu tam uvedeného.

²¹ SOMMER, Otakar. *Op. cit.* s. 124.

kodifikace i tak, především na Východě, měla, bylo vůbec možné dopustit zpochybňování kodifikace poukazováním na její nedostatky? Nakonec je možné, že i tyto, na první pohled nevhodné, zákazy pomohly udržet římské právo v dané době alespoň na určité úrovni.

3. ZÁVĚR

Závěrem tohoto stručného zamyšlení lze konstatovat, že mocenské zásahy do právní vědy, a domnívám se, že tento závěr lze vztáhnout i na ostatní oblasti vědeckého bádání, jsou způsobilé nadělat více škody než užítku, a to i v případě, kdy jsou vedeny nejlepšími úmysly, jak nejlépe ukazuje příklad potvrzení platnosti *Sententiarum Pauli*. Naproti tomu je nutno vyvarovat se *a priori* odsuzujícímu závěru a posuzovat jednotlivé zásahy vždy s ohledem na kontext doby, kdy byly tyto vydány, neboť za určitých okolností nemusí být k dispozici lepšího prostředku než právě mocenského zásahu a tento tak může být velmi prospěšný. Fridrich Carl von Savigny se na delší dobu prosadil svým názorem, že k rozvoji práva nepřispěje jeho kodifikace, nýbrž kvalitní právní věda.²² Měl pravdu do té míry, dokud je předpoklad dalšího rozvoje právní vědy, tedy pokud lze očekávat, že v dohledné době se její úroveň bude zvyšovat. Na toto upozorňuje i jeho odpůrce Anton Friedrich Justus Thibaut, jenž se poučen historií obává následného úpadku, jemuž hodlá bránit kodifikací.²³ Domnívám se, že obdobné závěry, jako zazněly při sporu o kodifikaci práva v Německu, lze vztáhnout i na popisované mocenské zásahy do právní vědy antického Říma. Jakkoli musíme mocenské zásahy do právní vědy

²² HATTENHAUER, Hans. *Europäische Rechtsgeschichte*. Přeložila Sylva Adlerová et al. Evropské dějiny práva. Praha : C. H. Beck, 1998. s. 493.

²³ *Das kann freilich zugehen, daß wir vielleicht künftig für die Abfassung eines neues Gesetzbuchs noch fähiger werden, als wir jetzt sind; allein vielfach gesunken und gegen ferneres Sinken keineswegs gesichert, können wir auch leicht das umgekehrte Schicksal haben; und so darf denn die jetzige Generation verlangen, daß man sie nicht ungewissen Hoffnungen opfert, und daß man zunächst für ihr Glück, als die sicherste Grundlage des Glücks der Nachkommen, gebührende Sorge trage.* (zvýraznění autor)

Skutečně se může stát, že budeme napříště schopnější sepsat nový zákoník, než jsme nyní. Ale protože jsme tolikrát klesli a nejsme nijak zajištěni proti budoucím pádům, může nás snadno potkat opačný osud. Proto má současná generace právo požadovat, abychom ji neobětovali nejistým nadějím a aby byla nejprve věnována náležitá péče jejímu štěstí, jako nejbezpečnějšímu základu štěstí jejích potomků.

Německý text: THIBAUT, Anton Friedrich Justus. *Civilistische Abhandlungen*. Heidelberg : J. C. B. Mohr, 1814. S. 466. Citováno dle: Google knihy [online]. [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=dRREAAAACAAJ&pg=PP3&dq=inauthor:Thibaut&hl=cs&ei=IUq5TqKtBIm3hQf1_cTbw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CDkQ6AEwAg#v=onepage&q&f=false.

Překlad dle HATTENHAUER, Hans. *Op. cit.* s. 494.

zásadně považovat za nežádoucí, v případě kdy jsou vhodně načasovány a provedeny, jsou způsobilé znatelně zpomalit následný úpadek a alespoň částečně tak zachovat dosažnou úroveň, čehož nejzřetelnějším příkladem je právě Iustinianská kodifikace, jejíž přínos je nepochybný a ani nejzarytější zastánce studia klasických textů a odporce interpolací snad nemůže popřít její podíl na formování právního vědomí a současných znalostí římského práva.

Za povšimnutí rovněž stojí, že k rozebíraným zásahům docházelo nedlouho po zásadní změně státního uspořádání – konci republiky a vzniku principátu v případě Octaviana Augusta, přerodu principátu v dominát u Constantina Velikého, rozpadu říše na východní a západní část v případě Theodosia II. a Valentiniána III., konečně pak zániku Západořímské říše a snaze o obnovu jednotného imperia za Iustiniana. Uvážíme-li tyto okolnosti, ještě zřetelněji se nám objevuje další aspekt těchto mocenských zásahů, totiž snaha upevnit poměry ve státě, který se teprve nedávno po dřívějších problémech do jisté míry stabilizoval.

Prameny:

CTh.1, 4, 1 Imp. constantinus

CTh.1, 4, 2 Idem

CTh. 1, 4, 3 Impp. theodos. et valentin

Const. Tanta § 21

D 1, 2, 2, 49 Pomponius l.S. enchir.

Gai Inst. 1, 7

Literature:

- BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vyd. Praha : Academia, 1994. 469 s. ISBN 80-200-0243-X.
- BLAHO, Peter. Právo „tribunálu mrtvých“. Marginálie o zákone Teodósia II. a Valentiniána III (C. Th. 1, 4, 3). In *Pocta prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc., k 65. narozeninám*. Praha : Karolinum, 1995. s. 42–50. ISBN 80-7184-092-0.
- BLAHO, Peter – VAŇKOVÁ, Jarmila. *Corpus iuris civilis. Digesta. Tomus I*. Bratislava : Eurokódex, 2008. 528 s. ISBN 978-80-89363-07-0.
- CANFORA, Luciano. *Storia della letteratura greca*. Přeložila Dagmar Bartoňková et al. *Dějiny řecké literatury*. 3. revid. a doplň. vyd. Praha : Koniasch Latin Press, 2009. 920 s. ISBN 978-80-86791-71-5.
- GAIUS. *Institutionum commentarii quattuor*. Přeložil Jaromír Kincl. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Přetisk prvního vyd. Brno : MU, 1999. 276 s. ISBN 80-210-2196-9.

- HATTENHAUER, Hans. *Europäische Rechtsgeschichte*. Přeložila Sylva Adlerová et al. *Evropské dějiny práva*. Praha : C. H. Beck, 1998. xii+708 s. ISBN 80-7179-056-7.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. opr. vyd. Praha : J. Otto, 1910. 1243 s.
- IVS ROMANVM [online]. [cit. 2011-11-06]. Dostupné z: <<http://thelatinlibrary.com/ius.html>>.
- KINCL, Jaromír – URFUS, Valentin – SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha : C. H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
- SOMMER, Otakar. *Prameny soukromého práva římského*. Nezm. otisk 2. přeprac. vyd. Praha : Melantrich, 1945. 189 s.
- ŠISLER, Vít. European Courts' Authority Contested? The Case of Marriage and Divorce Fatwas On-line. *Masaryk University Journal of Law and Technology*. Vol. 3, No. 1, 2009. p. 51. ISSN 1802-5943.
- THIBAUT, Anton Friedrich Justus. *Civilistische Abhandlungen*. Heidelberg : J. C. B. Mohr, 1814. 472 S. Citováno dle: Google knihy [online]. [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=dRREAAAACAAJ&pg=PP3&dq=inauthor:Thibaut&hl=cs&ei=IUq5TqKtBIm3hQf1_cCtBw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CDkQ6AEwAg#v=onepage&q&f=false.
- VANČURA, Josef. *Úvod do studia soukromého práva římského. Díl I + II*. Praha : Nákladem vlastním, 1923. 569 s.

Contact – email

RadekCernoch@mail.muni.cz